

Treball de fi de màster.

Títol: Gestió Emocional i Coaching Educatiu en les aules dels Cicles Formatius de Grau Mitjà.

Cognoms: *Muntané Mateu*

Nom: Mariona

Titulació: Màster en Formació del Professorat d'Educació Secundària
Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes

Especialitat: Formació Professional

Director/a: *Antonio Cañabate Carmona*

Data de lectura: 19 de Juny

Resum

Tot i tenir poca experiència com a docent en Cicles Formatius de Grau Mitjà, aquesta m'ha fet intuir que l'actual sistema educatiu possiblement necessiti un canvi en les metodologies educatives que s'han portat a terme fins ara, ja que he pogut observar, que les noves generacions no s'estan adaptant adequadament a aquestes, sigui per abandonaments, poca motivació o altres.

Per tant, he decidit que aquest projecte té com a objectiu buscar informació (orígens, científics pioners, definicions...), respecte el concepte de Coaching Educatiu i Gestió Emocional i la seva utilització en el àmbit educatiu, per després aplicar el coneixement existent sobre el disseny d'una activitat.

Resumen

A pesar de tener poca experiencia como docente en Ciclos Formativos de Grado Medio, esta me ha hecho intuir que el actual sistema educativo posiblemente necesite un cambio en las metodologías educativas que se han llevado a cabo hasta ahora, ya que he podido observar , que las nuevas generaciones no se están adaptando adecuadamente a estas, sea por abandonos, poca motivación u otros.

Por lo tanto, he decidido que este proyecto tiene como objetivo buscar información (orígenes, científicos pioneros, definiciones...), respecto al concepto de Coaching Educativo y Gestión Emocional y su utilización en el ámbito educativo, para luego aplicar el conocimiento existente sobre el diseño de una actividad.

Summary

In spite of having little experience as a teacher in Intermediate Vocational Training, this has made me intuit that the current educational system possibly needs a change in the educational methodologies that have been carried out up to now, since I have been able to observe that the new generations are not adapting adequately to these, be it due to abandonment, low motivation or others.

Therefore, I have decided that this project aims to seek scientific information (origins, pioneering scientists, definitions...), regarding the concept of Educational Coaching and Emotional Management and its use in education, to then apply the existing knowledge on the design of an activity.

ÍNDIX DE CONTINGUTS

1. Introducció/Context	5
2. Problema i proposta de millora	5
3. Objectius del treball i hipòtesis de recerca.....	7
4. Metodologia del treball.....	8
5. Estat de l'art.	9
5.1 EL COACHING.....	9
5.1.1 Orígens del <i>Coaching</i>	9
5.1.2 Definicions del <i>Coaching</i>	10
5.2 EL COACHING EDUCATIU	11
5.2.1 Origen i definicions del <i>Coaching</i> Educatiu	11
5.3 LA GESTIÓ EMOCIONAL	13
5.3.1 Orígens i definició de la intel·ligència emocional.....	13
5.3.2 La gestió emocional segons Goleman.....	14
5.4 COACHING EDUCATIU I LA INTEL·LIGÈNCIA EMOCIONAL EN EL SISTEMA EDUCATIU ACTUAL	15
5.4.1 Aplicació del <i>Coaching</i> Educatiu i la Gestió emocional als Cicles formatius de Grau Mitjà	16
5.4.2 Activitats i eines del <i>Coaching</i> Educatiu pel docent.	19
5.4.3 Activitats i eines per la gestió emocional pel docent.	20
6. Desenvolupament de l'activitat	22
6.1 Fitxa pel docent	23
6.1 Fitxa per l'estudiant.....	24
7. Conclusions i treball futur	26
8. Referències	27
9. Bibliografia.....	30

ÍNDIX DE TAULES

<i>Taula n° 1 Definició de Coaching</i>	<i>10</i>
<i>Taula n° 2 Definició de Coaching Educatiu</i>	<i>12</i>
<i>Taula n° 3 Definició de intel·ligència emocional</i>	<i>13</i>
<i>Taula n° 4 Model GROW</i>	<i>17</i>
<i>Taula n° 5 Preguntes Model GROW.....</i>	<i>18</i>

ÍNDIX DE GRÀFIQUES

Gràfica n° 1 Taxa d'alumnes titulats	6
--	---

1. Introducció/Context

Durant el màster, la professora C.P, mencionava que en la Formació Professional, tot i ser opcional, molts alumnes venien obligats i/o rebotats de l'institut per la mala experiència educativa rebuda. Fins que no vaig començar a realitzar les pràctiques no em vaig adonar del problema que suposava tenir alumnes disruptius a les aules de Cicles Formatius.

Aquest projecte va dirigit a tots aquells docents que estan interessats en utilitzar una nova metodologia a classe, per tal de que els seus alumnes estiguin millor emocionalment i puguin rendir més durant el seu horari lectiu.

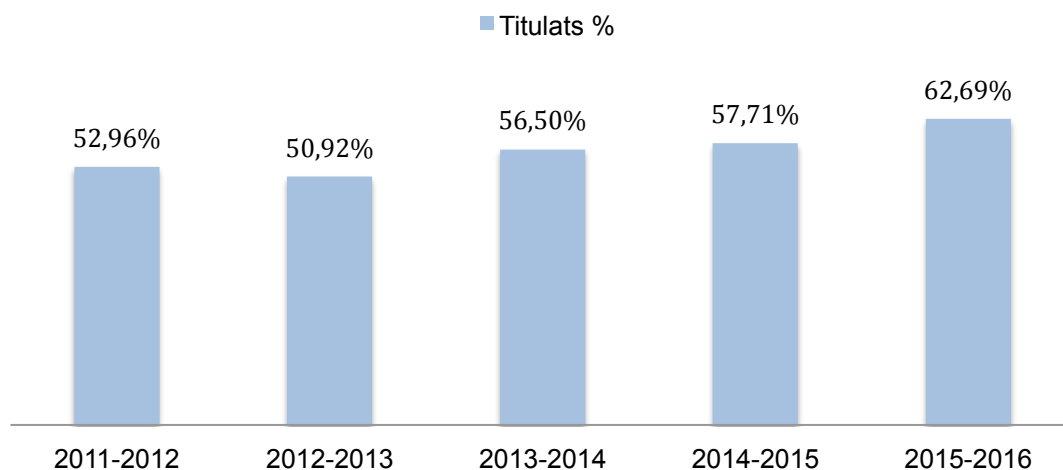
2. Problema i proposta de millora

Fins ara, estudiar un Cicle Formatiu és conseqüència, en nombroses ocasions, d'haver viscut el fracàs escolar a la secundària obligatòria i/o de no haver aconseguit aprovar al batxillerat. (García-Gómez & Blanco-García, 2015)

A Espanya, segons el Sistema Estatal d'Indicadors de l'Educació del 2018 (Ministerio de Educación Cultura y Deporte, 2018) en el curs 2015-2016 la taxa bruta de població que va accedir als Cicles Formatius de Grau Mitjà va ser del 39,4% i la taxa de titulació va ser del 24,7 %. És a dir, una tercera dels alumnes que s'inscriuen a un Cicle Formatiu de Grau Mitjà no l'acaben.

En la Gràfica nº 1 mostra el % d'alumnes espanyols que s'acaben traïen el títol i quin % d'aquests acaben abandonant els Cicles Formatius de Grau Mitjà durant aquest últims anys.

Taxa d'alumnes de CFGM que aconseguixen titular-se

Dades extretes de (Ministerio de Educación Cultura y Deporte, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018)

Com es pot observar, cada any escolar ha anat incrementant el nombre de d'alumnes amb títol, no obstant, tot i que ha baixat el número d'abandonaments, el % d'estudiants que abandonen és molt elevat comparat amb la mitjana d'altres països europeus, segons l'arxiu *Revisión de la OCDE de las políticas para mejorar la efectividad del uso de los recursos educativos INFORME PAÍS ESPAÑA Ministerio de Educación, Cultura y Deporte Instituto Nacional de Evaluación Educativa*. (OCDE, 2016)

Dintre del percentatge de l'abandonament dels cicles, hi poden haver diversos motius dels quals l'alumne opti per aquesta renúncia, però també s'ha de valorar la idea de que la nostra societat ha canviat molt, particularment en aquestes últimes dècades, i no som conscients de com aquestes transformacions han influït decisivament en la nostra manera de pensar i de viure (de la Fuente García, 2012), i de com les noves generacions ho estan fent.

La meua petita experiència en el centre de pràctiques m'ha despertat la intuïció de que, el *Coaching* Educatiu i la Gestió Emocional podrien ajudar a revertir

aquest problema en les aules. Això m'ha motivat a explorar aquests dos conceptes amb les seves corresponents tècniques i metodologies, i com poden aportar un granet de sorra al sistema educatiu, per tal de millorar el rendiment d'aquells alumnes més problemàtics.

3. Objectius del treball i hipòtesis de recerca

Degut el problema que s'ha mencionat en l' apartat anterior, en aquest treball hi ha tres objectius dels quals es guiarà.

El primer objectiu és, a base de la literatura científica (ja sigui en articles científics com llibres d'autors especialitzats en la matèria), buscar informació respecte concepte de *Coaching* Educatiu i Gestió Emocional, ja que són dos conceptes que actualment semblen tenir una utilitat en l'entorn educatiu segons diferents investigadors.

El segon objectiu seria oferir eines educatives pel docent, i realitzar una petita investigació de la seva utilització en el àmbit educatiu (en les aules dels Cicles formatius de Grau Mitjà).

Finalment el tercer objectiu, seria realitzar una activitat pel professorat de com aplicar aquestes tècniques per millorar la motivació dels estudiants i les seves emocions dins de l'aula.

Amb l'experiència i el coneixement que dispo a l'actualitat sense fer recerca, considero que:

1. El *Coaching*, és un concepte nou que fa poc s'ha introduït a la societat, i es basa en motivar al client a seguir amb els seus propòsits establerts.
2. El *Coaching* Educatiu ajuda als alumnes a que estiguin més motivats a l'hora d'aprendre.
3. Respecte la Gestió Emocional considero que és una habilitat que ajuda a controlar les emocions.

4. El *Coaching* Educatiu i la Gestió Emocional són dos conceptes que no estan gaire desenvolupats en el sector educatiu i menys en la Formació Professional.

4. Metodologia del treball

Aquest treball s'ha portat a terme en dues parts, la primera de totes, ha sigut la recerca científica dels conceptes establerts, és a dir, del *Coaching* Educatiu i la Gestió Emocional. Seguidament, després la segona part, s'ha creat una activitat.

Així doncs, en quan a la **primera part**, per cada concepte, s'ha seguit els següents passos:

1. Primer s'ha fet una recerca científica en llibres i articles, amb cercadors científics, com ara Google Scholar i Scopus, sobre el concepte a recercar.
2. Un cop es tenia la idea general respecte la definició del concepte recercat, amb l'ajuda del tutor, s'ha anat estructurant el treball, i introduint altres conceptes que s'han considerats importants per tal de comprendre millor el concepte que es volia investigar.
3. Un cop definides les parts a investigar, s'ha començat a redactar el concepte a investigar.

Aquest procés de tres passos s'ha portat a terme tres vegades, primer respecte l'apartat de *Coaching* Educatiu, després al de la Gestió Emocional, i finalment en l'apartat del *Coaching* Educatiu i la Intel·ligència Emocional en el sistema educatiu actual.

En aquesta **segona part** s'ha desenvolupat una activitat per l'alumne, basada en un cas real. S'ha creat una plantilla pel docent, amb l'ajuda de documents proporcionats pels professors durant al màster, on disposa de la informació de l'activitat que es portarà a terme. Després, s'ha fet una altra plantilla, aquesta

per l'alumnat, on es proposa l'activitat, basada en un context real, que està inspirada en les eines i activitats proposades de l'apartat 5.4.2 i 5.4.3.

5. Estat de l'art.

5.1 EL COACHING

5.1.1 Orígens del *Coaching*

Si ens endinsem en la filosofia grega, Sòcrates (470 AC – 399 AC), va ser uns dels primers que va introduir un dels conceptes bàsics i més fonamentals del que actualment anomenem *Coaching*. La metodologia que va crear va ser la **Mayéutica**.

Aquesta metodologia socràtica es basava en realitzar preguntes als seus deixebles, com ara Plató, i aquests obtenien les respostes per ells mateixos. Aquestes preguntes es plantejaven d'una manera en que els seus alumnes poguessin extreure les seves qualitats i les respostes que tenien en el seu interior. Per tant, un dels conceptes fonamentals del *Coaching* va néixer en l'Antigua Grècia, tot i que no amb el mateix nom.

No obstant, en el segle XIX el terme *Coach* va néixer a Anglaterra, més concretament a la Universitat de Oxford, per referir-se a la persona que ajudava als alumnes a buscar els seus punts dèbils per tal de poder preparar-se exitosament un examen. Però aquest terme no va començar agafar una mica més de força fins que es va aplicar en l'àmbit esportiu, gràcies a Timothy Gallwey, autor del llibre *The Inner Game of Tennis* (El Joc Interior del Tennis) (2013).

Un altre autor, i company de negocis d'en Timothy Gallwey, molt important que va influir en el *Coaching* modern, va ser en Sir John Whitmore, autor del famós llibre *Coaching. El mètode per a millorar el rendiment de les persones* (2003).

Tot i que, John Whitmore compartia la mateixa idea de *Coaching* que havia definit Timothy Gallwey, ell ho va aplicar en el sector empresarial. Va popularitzar la metodologia GROW, on donava molta importància a la relació i

la comunicació entre el *Coach* (qui practica la metodologia del *Coaching*) i el *Coachee* (qui sol·licita i rep aquesta metodologia).

Gràcies al John Whitmore i en Timothy Gallwey, principals pioners del *Coaching* modern, van popularitzar aquesta metodologia arreu del món.

5.1.2 Definicions del *Coaching*

En quan a les definicions del *Coaching*, seguidament s'adjunta la Taula nº1 on hi ha varies definicions de diferents investigadors, psicòlegs i científics, experts en la matèria:

Taula nº 1 Definició de Coaching

Autors	Definició
(Whitmore, 2003, p. 20)	"El <i>Coaching</i> consisteix en alliberar el potencial d'una persona per incrementar al màxim el seu acompliment. Consisteix en ajudar-lo a aprendre en lloc d'ensenyar."
(Bisquerra Alzina, 2008, p. 163)	"El <i>Coaching</i> és un assessorament que promou l'establiment i l'aclariment de metes, objectius i valors; el desenvolupament de competències personals i professionals fins al nivell òptim; l'ajuda a superar bloquejos mentals i emocionals; l'ajuda per arribar a ser el millor que un pot ser i altres aspectes de desenvolupament personal i professional."
(Ferrández & Roman, 2005, p. 70)	"Procés transformador que s'encamina específicament a desenvolupar habilitats internes que permetin eliminar les limitacions que una persona troba en el compliment de les fites fixades."
(Miedaner, 2000, p. 23)	"El <i>Coaching</i> o procés d'entrenament personalitzat i confidencial dut a terme amb un assessor especialitzat o Coach, cobreix el buit existent entre el que ets ara i el que desitges ser. És una relació professional amb una altra persona que acceptarà només el millor de tu i t'aconsejarà, guiarà i estimularà perquè vagis més enllà de les limitacions que t'imposes a tu mateix i faci la seva potencial."
(Dilts, 2004, p. 19)	"el <i>Coaching</i> és el procés d'ajudar a persones o equips de persones a rendir al màxima de les seves capacitats. Això comporta extreure forces d'aquestes persones, ajudar-les a transcendir les seves barreres i limitacions personals per aconseguir el major de si mateixes, i facilitar-los que puguin actuar de forma més eficaç com a membres d'un equip. Així doncs, el <i>Coaching</i> requereix posar l'èmfasi tant en la tasca com a les relacions."

(O'Connor & Lages, 2005, p. 238) "Ajuda als clients a examinar el que estan fent a la llum de les seves intencions, movent a emprendre l'acció conduent als seus objectius, a ser més feliços i capaços d'expressar més de si mateixos."

Per tant, podem dir que el *Coaching* és un procés influenciat per moviments filosòfics, que es basa en l'acompanyament i l'assessorament d'una persona o grups de persones per tal d'obtenir el seu objectiu proposat, traient el màxim potencial de les seves habilitats.

No obstant, degut al increment de la seva popularitat, aquesta metodologia s'ha anat aplicant i adaptant en diferents sectors, com ara: en el àmbit esportiu, en l'àmbit empresarial, en l'àmbit personal, i en l'àmbit educatiu, entre d'altres.

5.2 EL COACHING EDUCATIU

5.2.1 Origen i definicions del *Coaching* Educatiu

Recentment el *Coaching* s'està aplicant en l'àmbit educatiu i s'ha encunyat el terme *Coaching* Educatiu per referir-se a ell.

Aquest va començar a agafar força a finals del segle XX. Tot i que no hi ha una definició clara i concisa, Juan Fernando Bou (2013), un referent molt important en el sector del *Coaching*, defineix l'objectiu del *Coaching* Educatiu com "formar persones (alumnes) que tinguin recursos perquè de manera autònoma, puguin relacionar-se amb els demes, donar un pas a resolució de conflictes i prendre dedicions independentment".

També la B. Sánchez i la J. Boronat (2014) afirmen que el l'objectiu del *Coaching* Educatiu és "desenvolupar l'autonomia de l'alumne, sent aquest el protagonista dels passos a seguir i dels resultats obtinguts" (p. 225).

No obstant en la Taula nº 2 hi ha alguns autors que ho han definit de la següent manera:

Taula nº 2 Definició de Coaching Educatiu

Autors	Definició
(Bécart & Garrido, 2016, p. 349)	"El <i>Coaching</i> Educatiu és un procés integral d'acompanyament mitjançant la implementació de tècniques professionals, enfocat a l'adquisició, desenvolupament i enfortiment de les competències necessàries per assolir els objectius marcats per Coachees que són agents del sistema educatiu."
(Sánchez Mirón & Boronat Mundina, 2014, p. 225)	"El <i>Coaching</i> és un procés interactiu i sistemàtic d'aprenentatge i descobriment del potencial individual, centrat en el present i orientat al canvi i l'excel·lència . Pretén desenvolupar l'autonomia de l'alumne, sent aquest el protagonista dels passos a seguir i dels resultats obtinguts".
(Fernando Bou, 2013, p. No apareix)	"El <i>Coaching</i> Educatiu neix amb la intenció d'ocupar espais d'aprenentatge basats en els processos de "aprendre a aprendre"... Ens interessen conceptes de l'ésser humà com ara talent, qualitats, habilitats, actituds, competències, paradigmes, models mentals, judicis, emocions, creences, valors, ..., i analitzar com aquests procés influeixen en les relacions acadèmiques, personals i professionals que es donen dins l'àmbit educatiu."
(Arzate, 2013, p. 183)	"El <i>Coaching</i> Educatiu és una eina que permet potenciar les competències individuals dels educands , incrementa el seu aprenentatge i els possibilita la resolució de dificultats i conflictes entre parells, produint un canvi de motivació i actituds positives."
(Giner Tarrida & Pérez Clemente, 2017)	"El <i>Coaching</i> Educatiu el definim com un procés que té com a objectiu acompanyar qualsevol membre de la comunitat educativa en la seva recerca de les competències orientades cap a l'assoliment. Això s'aconsegueix, mitjançant la comunicació, estimulants la motivació i transformant les capacitats en habilitats mitjançant els coneixements i una actitud personal proactiva."

Per tant, amb les definicions esmentades, es pot concloure que el *Coaching* Educatiu, és un procés poc convencional educativament, aplicat a l'alumne principalment, tot i que es pot aplicar en altres referents com ara famílies i docents, perquè aquests puguin desenvolupar i potenciar habilitats socials, d'auto-motivació, d'auto-coneixement, d'autonomia, i de millora del rendiment escolar.

5.3 LA GESTIÓ EMOCIONAL

5.3.1 Orígens i definició de la intel·ligència emocional.

Abans de començar a parlar de la gestió emocional, primer s'ha de contextualitzar la **intel·ligència emocional**, ja que segons P. Salovey i J. Mayer (1993) i Daniel Goleman (1995), la gestió emocional no deixa de ser una habilitat que forma part de la intel·ligència emocional.

Segons l'article científic escrit pel R. Ardila (2010), gràcies a la teoria de les intel·ligències múltiples desenvolupada per Gardner en el seu llibre *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences* (1983), va sorgir el concepte d'intel·ligència emocional (IE).

No obstant, no es va desenvolupar fins el 1990, gràcies a l'article publicat per Peter Salovey i John Mayer. Aquest concepte no es va popularitzar fins que Daniel Goleman no va publicar el seu llibre anomenat "Intel·ligència Emocional" en el 1995.

En la Taula nº 3 es poden observar varies definicions respecte el concepte d' intel·ligència emocional:

Taula nº 3 Definició de intel·ligència emocional

Autors	Definició
(Mayer & Salovey, 1993, p. 433)	"Subconjunt de la intel·ligència social que implica la capacitat de controlar els sentiments i les emocions dels propis i dels altres, discriminar entre ells i utilitzar aquesta informació per orientar el pensament i les accions."
(Mayer & Salovey, 1993, p. 435)	"E.L Thorndike definia intel·ligència social com la capacitat de percebre els estats interns, els motius i els comportaments de nosaltres mateixos i dels altres, i actuar cap a ells de manera òptima sobre la base d'aquesta informació."
(Goleman, 1995, p. 36)	"La capacitat de motivar-nos a nosaltres mateixos, de seguir endavant malgrat les possibles frustracions, de controlar els impulsos, de diferir les gratificacions, de regular els nostres propis estats d'ànim, d' evitar que l'angoixa interfereixi amb les nostres facultats racionals i, la capacitat d' empatitzar i confiar en els altres."

(Bolaños Mancio, Bolaños Mancio, Capacitat humana de sentir, entendre, controlar i modificar estats emocionals en Gómez Bosarreyes, un mateix i en els altres. Intel·ligència emocional no és ofegar les emocions, sinó & Escobar Najarro, dirigir-les i equilibrar-les. 2013, p. 14)

Per tant, es podria definir la intel·ligència emocional com la capacitat que requereix l'habilitat de reconèixer les nostres emocions i les dels demés, i poder controlar-les per tal d'aconseguir un equilibri emocional.

5.3.2 La gestió emocional segons Goleman

A partir del llibre escrit per Daniel Goleman, s'hi poden destacar cinc fases del seu model, i la gestió emocional forma part d'una aquestes. (Goleman, 1995, pp. 44–45).

1. El coneixement de les pròpies emocions. El coneixement d'un mateix, és a dir, la capacitat de reconèixer un sentiment en el mateix moment en què apareix, constitueix la pedra angular de la intel·ligència emocional.

2. La capacitat de gestionar les emocions. La consciència d'un mateix és una habilitat bàsica que ens permet controlar els nostres sentiments i adequar-los al moment.

3. La capacitat de motivar-se a un mateix. El control de la vida emocional i la seva subordinació a un objectiu resulta essencial per esperonar i mantenir l'atenció, la motivació i la creativitat.

4. El reconeixement de les emocions alienes. L'empatia, una altra capacitat que s'assenta en la consciència emocional d'un mateix, constitueix la "habilitat popular" fonamental.

5. El control de les relacions. Habilitat per relacionar-nos adequadament amb les emocions alienes.

Fent referència a la segona fase, per poder gestionar bé les emocions, hi ha d'haver un aprenentatge rigorós d'aquestes, per tal de mantenir un bon equilibri emocional. Les persones a les que els hi manca aquesta habilitat, els hi suposa un desgast emocional molt més gran comparat amb les persones que l'adquireixen, ja que per a elles és més ràpid recuperar-se emocionalment de les situacions difícils.

5.4 COACHING EDUCATIU I LA INTEL·LIGÈNCIA EMOCIONAL EN EL SISTEMA EDUCATIU ACTUAL

Des de fa temps fins ara, en la majoria de centres educatius s'ha utilitzat una metodologia educativa convencional. Si més no, si als hi preguntem els nostres pares i avis, o fins i tot a nosaltres mateixos, les classes magistrals eren les que més predominaven en les nostres escoles, instituts i universitats.

Segons la conferència virtual de Juan Fernando Bou a Webminar respecte el *Coaching* Educatiu (Fernando Bou, 2014), quan es parla d'una **metodologia educativa convencional**, es parla del protagonismes que té el professor dins l'aula. El docent és qui té el paper més important i directiu, i el bon aprenentatge de l'alumne és un factor secundari.

No obstant, en varis articles científics (Bécart & Garrido, 2016; Fragoso, 2015; Jiménez & López, 2009; María Cinta Aguaded Gómez Jennifer Valencia, 2017; Sánchez Mirón & Boronat Mundina, 2014; Terán Figueroa, 2013) consideren que, actualment la societat en la que vivim està en un procés de reestructuració degut a la globalització, la incorporació de noves tecnologies i el creixement de la diversitat, entre d'altres. Fent que el sistema educatiu s'hagi d'adaptar a aquesta nova demanda social de proporcionar a la societat persones ben formades.

“Quan s'entén la pedagogia com un exercici d'autonomia i llibertat, l'enfocament de *Coaching* troba un escenari adequat per contribuir en el procés d'ensenyament – aprenentatge”. (Montes, 2009, p. 3)

El *Coaching* Educatiu i la Gestió Emocional es podrien adaptar fàcilment en les metodologies innovadores constructivistes que es portessin a terme dins de

l'aula. Es basaria en una metodologia basada en l'autodescobriment de coneixements, d'habilitats i d'emocions, on el docent podria ser el facilitador o *Coach*, en canvi d'un ensenyant o expert com s'ha fet fins ara.

Tant el *Coaching* Educatiu com la Gestió Emocional, són unes metodologies i unes habilitats que es porten a terme especialment en les classes de tutoria, tot i que, també es poden realitzar en classes de matèria especialitzada. Això suposaria una modificació en els objectius i la metodologia per tal d'obtenir els resultats esperats d'aquest com els dels Resultats d'Aprenentatge, (en endavant RA) corresponents.

5.4.1 Aplicació del *Coaching* Educatiu i la Gestió emocional als Cicles formatius de Grau Mitjà

En el conjunt de la literatura científica revisada, són minoria els estudis que aborden la aplicació del *Coaching* Educatiu i de la Gestió Emocional en els Cicles Formatius. En el sector educatiu, s'han fet més investigacions d'aquest dos conceptes en l'Educació Primària i Secundària, i inclús a la Universitat.

No obstant, tot i que no tinc molta experiència com a docent, considero que el model GROW, establert per John Whitmore , podria ser adequat pels alumnes de Cicles Formatius, ja que aquests adquireixen una capacitat de raonament i de pensament crític prou madura, que els hi permet prendre consciència de quina posició tenen respecte al problema i ser conscients de les emocions alienes.

El model GROW és una metodologia que es basa en la consciència i la responsabilitat. Es tracta d'un mètode on les preguntes assertives i la relació entre el *Coach* i el *Coachee* és essencial per tal que la sessió sigui profitosa.

John Whitmore suggereix en el seu llibre "COACHING. El mètode per a millorar el rendiment de les persones" al 1995, una seqüència de preguntes que segueixen les següents fases, que es poden observar a la Taula nº4:

Taula nº 4 Model GROW

G R O W	Fase 1: GOAL	En aquesta primera fase s'estableix la meta de la sessió, ja sigui de llarg o curt termini.
	Fase 2: REALITY	En la segona fase, s'analitza la realitat, és a dir, es contextualitza la situació en que es troba el client per valorar si la meta proposada pel Coachees es realista o no.
	Fase 3: OPTIONS	En la tercera fase, l'objectiu es contemplar les opcions i estratègies o cursos d'acció alternatius, per tal d'assolir la meta proposada.
	Fase 4: WHAT, WHEN, WHOM, WILL	Determinar què es va a fer, quan i qui ho farà, i la voluntat de fer-ho.

Quan ens referim a les preguntes assertives, es fa referència a aquelles preguntes que no donen per suposat alguna situació, és a dir, no és el mateix preguntar *“Per què no puc sortir d'aquesta mala situació?”*, que *“Quina és la millor opció en la meva situació actual?”*. En la darrera pregunta porta implícit que hi ha diverses opcions, i en canvi, a la primera pregunta porta implícit que la situació en que et trobes és dolenta. (Gil Moto, 2013)

Per tant, en la taula nº5, hi ha varis exemples de preguntes assertives per cada fase de Model GROW. Aquestes s'han extret del llibre “COACHING. El mètode per a millorar el rendiment de les persones” de John Whitmore:

Taula nº 5 Preguntes Model GROW

Acrònim GROW	Preguntes
GOAL	<p>Quin tipus de resultat esperes obtenir al final d'aquesta sessió de <i>coaching</i>?</p> <p>A llarg termini, quina és la teva meta relacionada amb el tema?</p> <p>Quan la vols aconseguir?</p> <p>Quines etapes intermèdies pots identificar i quan penses assolir-les?</p>
REALITY	<p>Quina és la situació present, amb més detall?</p> <p>Quina és la teva major preocupació al respecte?</p> <p>A qui afectarà aquest problema, a part de tu?</p> <p>Quant control personal tens sobre el resultat?</p> <p>Què t'impedeix fer alguna cosa més?</p> <p>Quins són els obstacles que necessites superar per seguir endavant?</p> <p>Quines barreres internes o què resistències personals li impedeixen emprendre una acció?</p> <p>Amb quins recursos compta?</p>
OPTIONS	<p>De quina altra manera podries abordar aquest problema?</p> <p>Fes una llista de totes les alternatives i solucions grans o petites, completes o parcials.</p> <p>Què més podries fer?</p> <p>Què faries si tinguessis més temps, un major pressupost o si fos el cap?</p> <p>Què faries si poguessis començar una altra vegada des del principi, amb un nou equip?</p> <p>Quins són els beneficis i els costos de cada opció?</p> <p>Quin podria donar el millor resultat?</p> <p>Quina d'aquestes solucions prefereixes o seria millor per a tu?</p> <p>Quina et donaria la major satisfacció?</p>
WHAT, WHEN, WHOM, WILL	<p>Quina opció o opcions triaries?</p> <p>Quins són els teus criteris i mesures de l'èxit?</p> <p>Què faries per eliminar les barreres externes i internes?</p> <p>Qui ha de conèixer els seus plans?</p> <p>Quin suport necessita i de qui? Què faràs per obtenir aquest suport i quan?</p> <p>Què podries fer per ajudar-lo?</p> <p>Què t'impedeix qualificar amb deu?</p> <p>Què podries fer per elevar i qualificar més alt el seu compromís?</p>

Aquestes preguntes obertes, fan que els *Coachees*, en aquest cas els estudiants, no es limitin a respondre sí o no, sinó que puguin parlar i expressar-se obertament i podent materialitzar les idees.

Què més podries fer?

≠

Podries fer alguna cosa més?

Qui més té algun control sobre el teu resultat?

≠

Algú té algun control sobre el teu resultat?

Tal i com es pot veure en la primera pregunta, *Què més podries fer?* o *Qui més té algun control sobre el teu resultat?*, aquestes donen peu a una resposta oberta i interna, on el *Coachee*, en aquest cas l'alumne, ha de fer l'esforç de pensar, connectar amb el seu interior i proporcionar una resposta concreta i detallada. Si formulem diferent la mateixa pregunta com el segon cas, *Podries fer alguna cosa més?* o *Algú té algun control sobre el teu resultat?*, aquestes te més possibilitats a una resposta curta (sí o no) i després, molt probablement, s'hauria de tornar a fer una altra pregunta per anar detallant i especificant la resposta.

Per tant, per tal de formular una bona pregunta, aquesta ha de ser oberta, és a dir, que la resposta no sigui un *sí* o *no*, també hauria de ser reflexiva, pel fet de qüestionar i replantejar els pensaments del *coachee*, o reconsiderar algun aspecte clau de la seva vida que ha passat desapercebut durant la sessió, i finalment una bona pregunta també ha de ser directa, és a dir, focalitzar la intenció de la pregunta per arribar a l'objectiu establert de la sessió.

5.4.2 Activitats i eines del Coaching Educatiu pel docent.

En els articles científics de la E. G. Batt (2010) i de la B. Sánchez i la J. Boronat (2014) fan referència a algunes de les següents eines i estratègies que s'han utilitzant al sistema educatiu:

- **Les preguntes.** Tal i com defensava John Whitmore, les preguntes assertives són claus per un bon procés de *Coaching*, permet conèixer-se

millor a un mateix, aprofundint en les pròpies capacitats i en el seu potencial. Per tant, si el docent aprèn a realitzar preguntes assertives i constructives pot aconseguir que el seu alumne rendeixi més i millor.

- **Lectures comentades.** Realitzar lectures conjuntes entre l'alumnat i el professorat, d'algun text escrit per un autor expert en la matèria, pot ser molt bona activitat per tal de promoure la reflexió, l'anàlisi i el punt de vista crític de l'alumne.
- **Exemplificacions de casos reals.** Posar exemples de casos reals, afavoreixen a la retenció i a la consciència del alumnat. També possibiliten plantejar diverses alternatives, i fomenten la creativitat davant de determinats problemes o situacions reals.
- **Línies de temps.** Aquesta eina ajuda a planificar els objectius de l'alumne respecte la seva vida laboral o educativa. Fa que prioritzï accions i pugui veure tots els avanços que ha anat fent fins ara.
- **Mapes conceptuals.** Aquest permeten a l'estudiant organitzar les seves idees i estructurar el seu pensament. També ajuda a fixar els seus aprenentatges i relacionar-lo en altres contextos i situacions, aconseguint així a comprendre'ls realment.

5.4.3 Activitats i eines per la gestió emocional pel docent.

Amb l'ajuda de l'article realitzat per la C. Jurado (2009), s'han pogut extreure les següents possibles eines i activitats pel docent, per tal de que els seus alumnes puguin gestionar les seves emocions i exercitin la intel·ligència emocional.

- **Ampliar el vocabulari emocional.** La identificació de les emocions és una part molt important per tal de poder gestionar-les. Aquesta és una

bona eina per tal que els alumnes puguin identificar els seus estats d'ànim i emocions mes enllà d'un molt bé o malament.

- **Llista d'habilitats i qualitats positives.** És una eina que utilitzen els psicòlegs per tal d'augmentar l'autoconeixement del client, en aquest cas de l'alumne.
- **Parlar dels sentiments en primera persona.** Mitjançant exercicis on s'expressen en primera persona, es poden identificar i nomenar nous sentiments. És una activitat on es promou l'autocontrol, i depenent de la situació, podria promoure la relaxació.
- **Activitats que fomentin l'escolta activa.** Per tal de valorar la comunicació no verbal, es treballa l'habilitat d'aclarir significats, ja que ens permet obtenir més informació sobre el que es diu i entendre realment les necessitats del nostre company. Aprendre a expressar-se sense utilitzar paraules, només mitjançant la mímica.
- **Exemplificar un conflicte i proposar una resolució pacífica.** La clau d'aquesta estratègia seria buscar alternatives als problemes i altres possibles solucions, fent que hi hagi una acceptació dels diferents punts de vista dels altres, és a dir, que es puguin expressar lliurement sense por a fer el ridícul.
- **Activitats d'assertivitat i Role Playing.** Mitjançant grups reduïts, realitzar activitats on es treballin les diferents conductes passives, agressives i assertives. Una altra activitat seria el *role playing*, per saber com respondre davant d'una acusació o com realitzar una queixa. No obstant, amb aquesta activitat també es fomentarien les habilitats socials.

6. Desenvolupament de l'activitat

A partir dels coneixements científics que s'han extret en els apartats anteriors, s'ha desenvolupat una activitat segons un cas real, descrit seguidament.

*“Es tracta d'una classe molt conflictiva, on s'hi poden distingir **dos grups**, el primer grup, d'uns 7 alumnes, on destaquen pel seu baix rendiment escolar, la falta de motivació, i per l'elecció d'amistats poc positives, i el **segon grup** (d'uns 12 alumnes), que destaca pels aspectes oposats.*

Durant la classe X, el primer grup, no deixava de parlar i de riure mentre la professora intentava explicar el temari preparat.

Tant la professora com la resta dels companys de classe, ja els hi havien donat diversos tocs d'atenció, però tot i així, els alumnes del primer grup no cedien a aquestes indicacions, causant que la professora, esgotada i farta de la situació, anul·les la classe a mitja explicació i marxés de l'aula.

Aquest fet, ha creat un conflicte entre els dos líders dels grup 1 i grup 2, que han acabat discutint molt agressivament, fent que les professores de les aules del costat intervinguessin immediatament.

En aquella mateixa setmana, durant la reunió de professorat, es va parlar respecte el problema succeït dies anteriors, i es va quedar que es parlaria i es realitzaria una activitat, amb tota la classe, a la pròxima sessió de tutoria.”

En aquest apartat es poden observar dues fitxes, la primera es pel docent on explica com funciona l'activitat i la segona és la fitxa que se li entregaria a l'alumnat.

6.1 Fitxa pel docent

Matèria, Mòdul, UF	Sessió de Tutoria	Temporització	Una sessió d'1h.
Nom de l'activitat	Autoconeixement Emocional		
Realització	Individual		
Metodologia	<p>Es tracta d'una activitat que es divideix en quatre parts.</p> <p>La primera i la tercera són les mateixes, però s'apliquen en una temporalitat diferent. Aquestes fan referència al nou aprenentatge de vocabulari emocional.</p> <p>1) Primer se li entrega a l'alumne un llistat d'emocions, i ells hauran de marcar aquelles com es senten ara, en la sessió de tutoria, i com s'han sentit durant el conflicte.</p> <p>2) A la segona part, hauran de contestar les següents preguntes poderoses, inspirent pel Model GROW de John Whitmore.</p> <p>3) Després, se'ls hi entregarà altra cop el mateix llistat però hauran de marcar les emocions que senten al acabar l'activitat proposada.</p> <p>4) Opcional. Un cop finalitzada la tercera part, aquells alumnes que vulguin compartir les seves emocions i les seves respostes o ho podran fer públicament, així podran posar en pràctica l'escolta activa.</p>		
Objectius	<ul style="list-style-type: none">– Que l'alumnat pugui identificar les seves emocions.– Ser conscient de com poden gestionar-les, i com el temps afecta en aquestes.		

6.1 Fitxa per l'estudiant

Centre	Nom del Centre
Curs	Nom del Curs
Nom i Cognom	Nom de l'estudiant
Sessió	1h
Mòdul	Tutoria
Enunciat	

1ª PART

En aquesta primera part, marca aquelles emocions i sentiments que has sentit **durant el conflicte**.

actiu/va	egoista	optimista
adaptable	enèrgic/a	ordenat/da
agressiu	envejós/a	perseverant
amable	estable	pessimista
ansiós/a	expressiu/va	realista
atent/a	fred/a	reservat/da
atrevit/da	inconstant	segur/a
autoritari/a	individualista	sociable
conformista	influenciable	suspicaç
creatiu/va	inestable	tímid/a
cruel	liberal	tolerant
decidit/da	meticulós/a	tossut/da
discret/a	obert/a	tranquil/la

Marca aquelles emocions i sentiments, que sents **ara mateix**.

actiu/va	egoista	optimista
adaptable	enèrgic/a	ordenat/da
agressiu	envejós/a	perseverant
amable	estable	pessimista
ansiós/a	expressiu/va	realista
atent/a	fred/a	reservat/da
atrevit/da	inconstant	segur/a
autoritari/a	individualista	sociable
conformista	influenciable	suspicaç
creatiu/va	inestable	tímid/a
cruel	liberal	tolerant
decidit/da	meticulós/a	tossut/da
discret/a	obert/a	tranquil/la

2ª PART

Respon aquestes preguntes de la forma més específica possible.

GOAL	<ul style="list-style-type: none">– Quin tipus de resultat esperes obtenir al final d'aquesta sessió de <i>Coaching</i>?– Quin és el teu objectiu d'aquest conflicte i quines etapes pots identificar per solucionar-ho?
REALITY	<ul style="list-style-type: none">– Com et sents ara i com et senties durant l'enfrontament?– Com creus que has canviat l'estat d'ànim?– Com es sentia el teu company? I la teva professora?
OPTIONS	<ul style="list-style-type: none">– De quina altra manera podries abordar aquest problema?– Quins aspectes creus que podries millorar?– Quin podria donar el millor resultat?– Quina et donaria la major satisfacció?
WHAT, WHEN, WHOM, WILL	<ul style="list-style-type: none">– Què faries per eliminar les barreres externes i internes?– Quin suport necessita i de qui? Què faràs per obtenir aquest suport i quan?– Com haguessis actuat, sabent el que saps ara?– A quins altres contextos pots aplicar aquesta gestió?

3ª PART

Marca aquelles emocions i sentiments, que sents un cop **finalitzat aquesta sessió**.

actiu/va	egoista	optimista
adaptable	enèrgic/a	ordenat/da
agressiu	envejós/a	perseverant
amable	estable	pessimista
ansiós/a	expressiu/va	realista
atent/a	fred/a	reservat/da
atrevit/da	inconstant	segur/a
autoritari/a	individualista	sociable
conformista	influenciable	suspicaç
creatiu/va	inestable	tímid/a
cruel	liberal	tolerant
decidit/da	meticulós/a	tossut/da
discret/a	obert/a	tranquil/la

7. Conclusions i treball futur

Respecte les hipòtesis establertes inicialment d'aquest projecte es pot concloure que:

1. Fent referència a la primera hipòtesis, és important remarcar que estava errada al considerar que el *Coaching* era un concepte innovador que feia poc s'havia introduït a la societat. El fet d'investigar el seu origen, s'ha pogut comprovar que el *Coaching* és un procés influenciat per la filosofia socràtica durant l'Antiga Grècia, i que en el segle XIX, aquest terme, ja s'utilitzava. No obstant, no es va popularitzar socialment fins el 2013, gràcies a Timothy Gallwey, en l'àmbit esportiu.
2. Seguint fent referència a la primera hipòtesis, estava errada al considerar que el *Coaching* tenia com a objectiu motivar al client per tal d'aconseguir els seus propòsits, sinó que també es basa en l'acompanyament i l'assessorament, potenciant les seves capacitats.
3. En quan la segona hipòtesis, el *Coaching* Educatiu, és un procés que se li aplica a l'alumne, però també a altres membres del cercle educatiu com ara professors i/o famílies. També estava errada al considerar que només ajuda als alumnes a estar més motivats a l'hora d'aprendre, ja que també els ajuda a desenvolupar i potenciar habilitats socials, d'autonomia, i de millora del rendiment escolar.
4. Respecte a la tercera hipòtesis, no era conscient de que la Gestió Emocional fos una habilitat que formava part del concepte d'Intel·ligència Emocional, tal i com ho consideraven Peter Salovey, John Mayer i Daniel Goleman. I que la intel·ligència emocional va sorgir, de la teoria de intel·ligències múltiples desenvolupada per Gardner.
5. Seguint fent referència a la tercera hipòtesis, és cert que la gestió emocional és l'habilitat de controlar les emocions, però per portar-ho a terme exitosament, hi ha d'haver un aprenentatge rigorós d'aquestes, és a dir, saber quin tipus d'emoció sents i per què la sents.
6. En la quarta hipòtesis, fa referència a la poca aplicació d'aquestes dues metodologies en el sector educatiu i menys en les aules de Formació Professional, però s'ha de destacar que en el sector educatiu (sobretot en educació primària i secundària), si que s'han fet varies investigacions i estudis. No obstant, és cert que en la Formació Professional no s'ha

dedicat tan temps a indagar com afectarien aquestes dues metodologies a les aules de Cicles formatius.

En quan a l'activitat realitzada, m'hagués agradat poder posar-la en pràctica amb els alumnes de pràctiques, de tota manera, en un futur m'agradaria portar-la a terme, adaptant-la i millorant-la segons la situació i crear una nova plantilla estàndard per utilitzar-la en varies situacions.

Respecte el projecte i els seus objectius corresponents, considero que els he pogut obtenir. Hi ha hagut variacions a l'hora d' estructurar el treball, ja que a mesura que anava investigant, anaven sorgint conceptes importants per la comprensió del concepte a recercar.

Considero que la idea que tenia a l'inici respecte els dos conceptes a investigar han canviat molt a mesura que realitzava el projecte. Tenia un enfocament erroni i gràcies a aquesta investigació he pogut conèixer científicament què és el *Coaching* Educatiu i la Gestió Emocional. Segueixo tenint interès en aquests dos conceptes, i més encara, al saber que no s'ha investigat prou en l'aplicació a Cicles Formatius.

8. Referències

- Ardila, R. (2010). Inteligencia. ¿Qué Sabemos Y Qué Nos Falta Por Investigar? *Revista Academica Colombia*, XXXV, 97–103.
- Arzate, O. (2013). Coaching educativo: una propuesta metodológica para innovar en el aula. *RA XIMHAI ISSN-1665-0441 Volumen 9 Número 4 Edición Especial Sep Embre – Diciembre 2013*, 9(4), 177–185. Retrieved from <http://www.redalyc.org/pdf/461/46129004017.pdf>
- Batt, E. G. (2010). Cognitive coaching: A critical phase in professional development to implement sheltered instruction. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 997–1005. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.10.042>
- Bécart, A., & Garrido, J. D. R. (2016). Fundamentos del coaching educativo: caracterización, aplicaciones y beneficios desde los cuatro pilares del saber. *Plumilla Educativa*, 18(2), 344–362. Retrieved from

<http://revistasum.umanizales.edu.co/ojs/index.php/plumillaeducativa/article/view/1973/2636ç>

Bisquerra Alzina, R. (2008). Coaching: Un reto para los orientadores, *19*(2), 163–170.

Bolaños Mancio, A. R., Bolaños Mancio, E. R., Gómez Bosarreyes, D. F., & Escobar Najarro, A. A. (2013). Inteligencia Emocional. *Revista de Administração de Empresas*. <https://doi.org/10.1590/S0034-75901996000400008>

de la Fuente García, D. (2012). LOS CAMBIOS SOCIALES Y SU REFLEJO EN LA EDUCACIÓN. PROPUESTAS EDUCATIVAS DESDE LA ASIGNATURA DE MÚSICA¹, *2*, 32.

Dilts, R. (2004). *Coaching. Herramientas Para El Cambio*.

Fernando Bou, J. (2013). *Coaching educativo*.

Fernando Bou, J. (2014). *Webinar “Coaching Educativo.”* Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=32DPphSpBh4&t=1342s>

Ferrández, M., & Roman, J. (2005). Liderazgo y coaching. Retrieved from <http://dialnet.unirioja.es/servlet/extart?codigo=1419475>

Fragoso, R. (2015). Inteligencia emocional y competencias emocionales en educación superior, ¿Un mismo concepto? *Revista Iberoamericana De Educacion Superior*, *vi*(16), 110–125.
<https://doi.org/10.1016/j.rides.2015.02.001>

Gallwey, T. (2013). *Juego interior del tenis* (Vol. 1974).

García-Gómez, S., & Blanco-García, N. (2015). Los ciclos formativos de grado medio: una opción para salir del laberinto personal y académico. *Tendencias Pedagógicas*, *25*(1), 301–320.

Gil Moto, J. M. (2013). *Coaching educativo*.

Giner Tarrida, A., & Pérez Clemente, G. (2017). Coaching educativo y mejoras de las competencias emocionales. Retrieved from http://www.psiara.cat/view_article.asp?id=4730

Goleman, D. (1995). *Inteligencia Emocional*.

Jiménez, M. I., & López, E. (2009). Inteligencia emocional y rendimiento escolar: Estado actual de la cuestión. *Revista Latinoamericana de Psicología*, *4*(1), 67–77. Retrieved from

<http://publicaciones.konradlorenz.edu.co/index.php/rlpsi/article/view/556/39>

2

Jurado Gomez, C. (2009). La inteligencia emocional en el aula. *Revista Digital Transversalidad ...*, 1–10. <https://doi.org/10.1021/es200563g>

María Cinta Aguaded Gómez Jennifer Valencia, D. (2017). Estrategias Para Potenciar La Inteligencia Emocional En Educación Infantil: Aplicación Del Modelo De Mayer Y Salovey, 175–190.

Mayer, J. D., & Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*, 442, 17:433–42. [https://doi.org/10.1016/0160-2896\(93\)90010-](https://doi.org/10.1016/0160-2896(93)90010-3)

3

Miedaner, T. (2000). *Coaching para el éxito*.

Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2014). *Sistema estatal de indicadores de la educación. Instituto Nacional de Evaluación Educativa*.

Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2015). *Sistema estatal de indicadores de la educación. Instituto Nacional de Evaluación Educativa*.

Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2016). *Sistema estatal de indicadores de la educación. Instituto Nacional de Evaluación Educativa*.

Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2017). *Sistema estatal de indicadores de la educación. Instituto Nacional de Evaluación Educativa*.

Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2018). *Sistema estatal de indicadores de la educación. Instituto Nacional de Evaluación Educativa*.

Montes, Á. (2009). El coaching como estrategia en educación, 1–4. Retrieved from http://www.dialogos-en-educacion.org/puntos-vista/el-coaching-como-estrategia-en-educación%5Cnhttp://www.giz.de/en/html/about_giz.html

O'Connor, J., & Lages, A. (2005). *Coaching con PNL*.

OCDE. (2016). Revisión de la OCDE de las políticas para mejorar la efectividad del uso de los recursos educativos INFORME PAÍS ESPAÑA Ministerio de Educación, Cultura y Deporte Instituto Nacional de Evaluación Educativa. Retrieved from www.oecd.org/edu/school/schoolresourcesrewiw.htm

Sánchez Mirón, B., & Boronat Mundina, J. (2014). Coaching Educativo: Modelo Para El Desarrollo De Competencias Intra E Interpersonales (Educational Coaching: a Model for. *Educación Xx1*, 221–242. <https://doi.org/10.5944/educxx1.17.1.1072>

- Terán Figueroa, J. (2013). EL COACH, HERRAMIENTA GERENCIAL INTERDISCIPLINARIA PARA FORTALECER LA FORMACIÓN DOCENTE HACIA LA TRANSFORMACIÓN SOCIAL, 6–15.
- Whitmore, J. (2003). *Coaching: el método para mejorar el rendimiento de las personas*. Retrieved from <http://books.google.es/books?id=5hLzoH08MDkC%5Cnhttp://www.certinor.com/docs/libros/Coaching.pdf>

9. Bibliografia

- Alzina, B., & Rafel. (2018). La Inteligencia Emocional según Salovey y Mayer. Retrieved from <http://www.rafaelbisquerra.com/es/inteligencia-emocional/inteligencia-emocional-segun-salovey-mayer.html>
- Ardila, R. (2010). Inteligencia. ¿Qué Sabemos Y Qué Nos Falta Por Investigar? *Revista Academica Colombia*, XXXV, 97–103.
- Arzate, O. (2013). Coaching educativo: una propuesta metodológica para innovar en el aula. *RA XIMHAI ISSN-1665-0441 Volumen 9 Número 4 Edición Especial Sep Embre – Diciembre 2013*, 9(4), 177–185. Retrieved from <http://www.redalyc.org/pdf/461/46129004017.pdf>
- Barrera, R. (2013). La Inteligencia emocional. *Revista de Claseshistoria*, 1–24.
- Batt, E. G. (2010). Cognitive coaching: A critical phase in professional development to implement sheltered instruction. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 997–1005. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.10.042>
- Bécart, A., & Garrido, J. D. R. (2016). Fundamentos del coaching educativo: caracterización, aplicaciones y beneficios desde los cuatro pilares del saber. *Plumilla Educativa*, 18(2), 344–362. Retrieved from <http://revistasum.umanizales.edu.co/ojs/index.php/plumillaeducativa/article/view/1973/2636ç>
- Bécart, D. A., & Ramírez, D. (2015). IMPACTO DEL COACHING EN EL DESARROLLO DE COMPETENCIAS PARA LA VIDA, 300–488.
- Birto ascencio, M., Jara Salazar, C., & Larenas Villagran, C. (2009). *El Software Educativo en el Aula*. Retrieved from <http://bibliotecadigital.academia.cl/bitstream/handle/123456789/1945/tpeb719.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Bisquerra Alzina, R. (2008). Coaching: Un reto para los orientadores, *19*(2), 163–170.
- Bolaños Mancio, A. R., Bolaños Mancio, E. R., Gómez Bosarreyes, D. F., & Escobar Najarro, A. A. (2013). Inteligencia Emocional. *Revista de Administração de Empresas*. <https://doi.org/10.1590/S0034-75901996000400008>
- Bornstein, M. H., & Gardner, H. (2006). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. *Journal of Aesthetic Education* (Vol. 20). <https://doi.org/10.2307/3332707>
- Cavanagh, M., & Palmer, S. (2007). Co-Editors Editorial-Special Issue: Positive Psychology. *International Coaching Psychology Review* •, *2*(1), 3. Retrieved from https://moodle.uel.ac.uk/pluginfile.php/1502952/mod_page/content/5/GC7914_Coaching_PositivePsychology_Journal.pdf
- Chamarro, A., & Oberst, U. (2004). Modelos teóricos en Inteligencia Emocional y su medida. *Aloma: Revista de Psicología, Ciències de l'educació i de l'esport*, *14*(1983), 209–217. Retrieved from <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=930638>
- Cherniss, C., Roche, C., & Barbarasch, B. (2015). Emotional Intelligence. *Encyclopedia of Mental Health: Second Edition*, *9*(3), 108–115. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-397045-9.00207-X>
- Chomet García, F. J. (2015). Estudio del coaching como herramienta para el desarrollo profesional y de su impacto en el rendimiento, 336.
- Clutterbuck, D. (2008). What's happening in coaching and mentoring? and what is the difference between them? *Development and Learning in Organisations*, *22*(4), 8–10. <https://doi.org/10.1108/14777280810886364>
- Corbu, A. (2016). Una revisión teórica desde la Psicología.
- D'Abate, C. P., Eddy, E. R., & Tannenbaum, S. I. (2004). What's in a Name? A Literature-Based Approach to Understanding Mentoring, Coaching, and Other Constructs That Describe Developmental Interactions. *Human Resource Development Review*, *2*(4), 360–384. <https://doi.org/10.1177/1534484303255033>
- de la Fuente García, D. (2012). LOS CAMBIOS SOCIALES Y SU REFLEJO EN LA EDUCACIÓN. PROPUESTAS EDUCATIVAS DESDE LA ASIGNATURA DE MÚSICA1, *2*, 32.
- Deiorio, N. M., Carney, P. A., Kahl, L. E., Bonura, E. M., & Juve, A. M. (2016). Coaching: A new model for academic and career achievement. *Medical Education Online*, *21*(1). <https://doi.org/10.3402/meo.v21.33480>

- Dilts, R. (2004). *Coaching. Herramientas Para El Cambio*.
- Espacios, H. R., Autores, L. O. S., Garc, M., Andrea, P., Olaya, H., Mar, D., ...
Ure, Y. C. (2018). Necesidad En El Contexto Educativo Y En La Formación Profesional, (1988).
- European Commission. (2018). *Education and Training Monitor 2018. European Union*. <https://doi.org/10.2766/218608>
- Extremera, N., Fernández-Berrocal, P., & Salovey, P. (2006). Spanish version of the Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT). Version 2.0: Reliabilities, age and gender differences The role of positive personal resources in applied contexts View project Emotional Intelligence for teaching professio. *Psicothema*, 18. Retrieved from <https://www.redalyc.org/html/727/72709506/%0Ahttps://www.researchgate.net/publication/6509277>
- Fazel, P. (2013). Teacher-coach-student Coaching Model: A Vehicle to Improve Efficiency of Adult Institution. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 97, 384–391. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.249>
- Fernando Bou, J. (2014). *Webinar “Coaching Educativo.”* Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=32DPphSpBh4&t=1342s>
- Fernando Bou, J. (2013). *Coaching educativo*.
- Ferrández, M., & Roman, J. (2005). Liderazgo y coaching. Retrieved from <http://dialnet.unirioja.es/servlet/extart?codigo=1419475>
- Fragoso, R. (2015). Inteligencia emocional y competencias emocionales en educación superior, ¿Un mismo concepto? *Revista Iberoamericana De Educacion Superior*, vi(16), 110–125. <https://doi.org/10.1016/j.rides.2015.02.001>
- Gallwey, T. (2013). *Juego interior del tenis* (Vol. 1974).
- García-Fernandez, M., & Giménez-Mas, S. I. (2010). LA INTELIGENCIA EMOCIONAL Y SUS PRINCIPALES MODELOS: PROPUESTA DE UN MODELO INTEGRADOR EMOTIONAL. *Revista Digital Del Centro Del Profesorado Cuevas-Olula*, 3(6), 43–52. Retrieved from <http://espiral.cepcuevasolula.es/index.php/espiral/article/view/45>
- García-Gómez, S., & Blanco-García, N. (2015). Los ciclos formativos de grado medio: una opción para salir del laberinto personal y académico. *Tendencias Pedagógicas*, 25(1), 301–320.
- Gil Moto, J. M. (2013). *Coaching educativo*.

- Giner Tarrida, A., & Pérez Clemente, G. (2017). Coaching educativo y mejoras de las competencias emocionales. Retrieved from http://www.psiara.cat/view_article.asp?id=4730
- Goleman, D. (2007). La Inteligencia Emocional en la práctica, 1–3.
- Goleman, D. (1995). *Inteligencia Emocional*.
- González Lorca, E. (2005). El Poder transformador de la educación. *Innovación Educativa*, 5(27), 55–58. <https://doi.org/10.14718/RevArq.2013.15.1.9>
- Humberto Lárez, J. H. (2008). DISCUSIÓN PEDAGÓGICA El coaching educativo como estrategia para potenciar el éxito durante la etapa de desarrollo y culminación del trabajo especial de grado. *Sapiens. Revista Universitaria de Investigación*, 9(2).
- International Coach Federation (ICF). (2005). Frequently asked questions about coaching, 3–8. Retrieved from <http://www.coachfederation.org/>
- Jiménez, M. I., & López, E. (2009). Inteligencia emocional y rendimiento escolar: Estado actual de la cuestión. *Revista Latinoamericana de Psicología*, 4(1), 67–77. Retrieved from <http://publicaciones.konradlorenz.edu.co/index.php/rlpsi/article/view/556/392>
- Jones, M. B., Brandt, S. A., & Marshall, F. (2018). Inteligencias Múltiples. La teoría en la Práctica. *Quaternary International*, 471, 55–65. <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2017.09.030>
- Jorba, C., Fa, M., & Fortuny, M. (2011). Gestió De Les Emocions. *Fub.Edu*. Retrieved from http://www.fub.edu/recursos/Historic_12_13/CAT/infantil/4Gestio_emocions_op_cat.pdf
- Jurado Gomez, C. (2009). La inteligencia emocional en el aula. *Revista Digital Transversalidad ...*, 1–10. <https://doi.org/10.1021/es200563g>
- María Cinta Aguaded Gómez Jennifer Valencia, D. (2017). Estrategias Para Potenciar La Inteligencia Emocional En Educación Infantil: Aplicación Del Modelo De Mayer Y Salovey, 175–190.
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (1993). The intelligence of emotional intelligence. *Intelligence*, 442, 17:433–42. [https://doi.org/10.1016/0160-2896\(93\)90010-3](https://doi.org/10.1016/0160-2896(93)90010-3)
- Mestre, V., Samper, P., Tur-Porcar, A. M., de Minzi, M. C. R., & Mesurado, B. (2012). Emociones, estilos de afrontamiento y agresividad en la adolescencia. *Universitas Psychologica*, 11(4), 1263–1275.

- Miedaner, T. (2000). *Coaching para el éxito*.
- Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2016). *Sistema estatal de indicadores de la educación*. Instituto Nacional de Evaluación Educativa.
- Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2018). *Sistema estatal de indicadores de la educación*. Instituto Nacional de Evaluación Educativa.
- Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2017). *Sistema estatal de indicadores de la educación*. Instituto Nacional de Evaluación Educativa.
- Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2015). *Sistema estatal de indicadores de la educación*. Instituto Nacional de Evaluación Educativa.
- Ministerio de Educación Cultura y Deporte. (2014). *Sistema estatal de indicadores de la educación*. Instituto Nacional de Evaluación Educativa.
- Montes, Á. (2009). El coaching como estrategia en educación, 1–4. Retrieved from http://www.dialogos-en-educacion.org/puntos-vista/el-coaching-como-estrategia-en-educación%5Cnhttp://www.giz.de/en/html/about_giz.html
- Mora, J. A., & Martín, M. L. (2007). La concepción de la inteligencia en los planteamientos de Gardner (1983) y Sternberg (1985) como desarrollos teóricos precursores de la noción de inteligencia emocional. *Revista de Historia de La Psicología*, 28(4), 67–92. Retrieved from file:///C:/Users/Ana/AppData/Local/Temp/Dialnet-LaConcepcionDeLaInteligenciaEnLosPlanteamientosDeG-2514677.pdf
- MURADEP, L. (n.d.). *Coaching Transformación Personal Lidia Muradep*.
- NCVER. (2005). Australian Vocational Education and Training Statistics, (September 2018), 24.
- O'Connor, J., & Lages, A. (2005). *Coaching con PNL*.
- OCDE. (2016). Revisión de la OCDE de las políticas para mejorar la efectividad del uso de los recursos educativos INFORME PAÍS ESPAÑA Ministerio de Educación, Cultura y Deporte Instituto Nacional de Evaluación Educativa. Retrieved from www.oecd.org/edu/school/schoolresourcesrewiw.htm
- Palacios, R. C. (2006). MENTORING & COACHING. IT PERSPECTIVE., 1(3), 131–139.
- Rahona López, M. (2012). Capital humano, abandono escolar y formación profesional de grado medio en España. *Presupuesto y Gasto Público*, 2(67), 177–194. Retrieved from http://www.ief.es/documentos/recursos/publicaciones/revistas/presu_gasto_publico/67_09.pdf

- Reina, I. R. (2007). La IE en el proceso de enseñanza-aprendizaje: concepto y componentes, 1–12. Retrieved from https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Numero_14/INMACULADA_RODRIGUEZ_1.pdf
- Romero, M. (2008). La Inteligencia Emocional: abordaje teórico. *Anuario de Psicología Clínica y de La Salud*, 4(May 2016), 73–76. Retrieved from <http://www.mecd.gob.es/dctm/revista-de-educacion/articulosre332/re3320611443.pdf?documentId=0901e72b81256ae3>
- Ruiz Callejón, E. (2015). ¿Del 'coaching' al 'neurocoaching'? Algunas reflexiones críticas sobre el 'coaching' educativo en ed. Retrieved from <http://www.ensayos-filosofia.es/archivos/articulo/del-coaching-al-neurocoaching-algunas-reflexiones-criticas-sobre-el-coaching-educativo-en-educacion-superior-en-la-era-de-la-neurocultura>
- Ruiz, M. (2014). Coaching para mejorar el proceso de enseñanza-aprendizaje / Coaching to improve the teaching and learning process. *Cuaderno de Pedagogía Universitaria*, 10(19), 14–17. Retrieved from <http://cuaderno.pucmm.edu.do/index.php/cuadernodepedagogia/article/view/179>
- Salmeron, V. (1998). Evolución de los conceptos sobre inteligencia. Planteamientos actuales de la inteligencia emocional para la orientación educativa. *Educación XX1*, 5(5), 97–121. Retrieved from <http://www.redalyc.org/html/706/70600506/>
- Samuel, J. (2019). Inteligencia Emocional. *Revista de Educación, Motricidad e Investigación*, (4), 92. <https://doi.org/10.33776/remo.v0i4.2727>
- Sánchez Mirón, B., & Boronat Mundina, J. (2014). Coaching Educativo: Modelo Para El Desarrollo De Competencias Intra E Interpersonales (Educational Coaching: a Model for. *Educación Xx1*, 221–242. <https://doi.org/10.5944/educxx1.17.1.1072>
- Silberman, M. (1998). *101 Estrategias Para Enseñar Cualquier Tema*.
- Skills, E., Organisation, P., Commission, T. E., & Programme, L. L. (2008). EuroSkills 2008 - a showcase of Europe ' s best in vocational education and training, (September).
- Solovey, P., & Mayer, J. D. (1999). La inteligencia emocional. *A Inteligência Emocional Da Criança. Aplicações Na Educação e No Dia-a- Dia*, 97–105.
- Suárez, A. (2015). ¿Qué es el Coaching? - Alfonso Suárez - Google Llibres.

- Terán Figueroa, J. (2013). EL COACH, HERRAMIENTA GERENCIAL INTERDISCIPLINARIA PARA FORTALECER LA FORMACIÓN DOCENTE HACIA LA TRANSFORMACIÓN SOCIAL, 6–15.
- Terrón, F. (2011). Coaching educativo y académico: un nuevo modo de enseñar y aprender. *Educación y Futuro: Revista de Investigación ...*, 24, 49–66. Retrieved from <http://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3632848.pdf>
- Trujillo Flores, M. M., & Rivas Tovar, L. A. (2005). The origins, evolution and construction of models of emotional intelligence. *Innovar*, 15(25), 9–24. Retrieved from http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0121-50512005000100001&lng=en&nrm=iso&tlng=es
- Velasco Bernal, J. J. (2014). La Inteligencia Emocional. *Industrial Data*, 4(1), 80. <https://doi.org/10.15381/idata.v4i1.6677>
- Whitmore, J. (2018). John Whitmore: The GROW Model, (March), 21–23.
- Whitmore, J. (2003). *Coaching: el método para mejorar el rendimiento de las personas*. Retrieved from <http://books.google.es/books?id=5hLzoH08MDkC%5Cnhttp://www.certinor.com/docs/libros/Coaching.pdf>